

Den motvillige europén?

En analys av Vänsterpartiets inställning till EU som politisk arena

Abstract

In their 2019 election campaign for the European Parliament (EP) the Swedish radical left party Vänsterpartiet decided to drop their demand that Sweden should leave the European Union (EU). One of the reasons given for this change was a criticism of Brexit. Another reason was that Vänsterpartiet's supporters had become more supportive of the EU. The purpose of this bachelor thesis is to examine if the change could be understood as a gradual europeanisation. This will be examined using the theoretical framework of Robert Ladrech which is a tool for analysis of the europeanisation of political partys. Using qualitative text analysis the theoretical framework is applied on the electoral platforms used by Vänsterpartiet in the European elections of 1999, 2004, 2014 and 2019. The result show some support for the claim that Vänsterpartiet has become more europeanised.

Nyckelord: Vänsterpartiet, europeisering, Robert Ladrech, beskrivande idéanalys

Antal ord: 9477

1. Inledning	4
1.1 Frågeställning	5
1.2 Syfte	5
2. Bakgrund	5
2.1 Ökad politisering i EU	5
2.2 Den splittrade vänstern i EU	6
3. Teori	8
3.1 Europeisering	9
4. Metod	11
4.1 Metod	11
4.2 Avgränsning	12
4.3 Material	13
4.4 Analysapparat	13
4.4.1 Inrikespolitik och Utrikespolitik	14
5. Analys	17
5.1 Vänsterpartiet 1999	17
5.1.1 Jämlikhetspolitik 1999	17
5.1.2 Vision 1999	18
5.1.3 Samarbete 1999	18
5.2 Vänsterpartiet 2004	19
5.2.1 Jämlikhetspolitik 2004	19
5.2.2 Vision 2004	20
5.2.3 Samarbete 2004	21
5.3 Vänsterpartiet 2014	21
5.3.1 Jämlikhetspolitik 2014	21
5.3.2 Vision 2014	22
5.3.3 Samarbete 2014	23
5.4 Vänsterpartiet 2019	23
5.4.1 Jämlikhetspolitik 2019	23
5.4.2 Vision 2019	25
5.4.3 Samarbete 2019	25
5.5 Sammanfattning av resultat	25
5.5.1 Jämlikhetspolitik – sammanfattning	25
5.5.2 Vision – sammanfattning	26
5.5.3 Samarbete – sammanfattning	27
6. Diskussion	27
7. Källförteckning	30

1. Inledning

Vänsterpartiet stod på den förlorande nej-sidan i folkomröstningen om svenskt medlemskap i EU. Sedan dess har det gått 25 år och en handfull Europaparlamentsval där Vänsterpartiet deltagit och drivit frågan om att Sverige ska lämna EU. 2019 var det senast val till Europaparlamentet. 2019 var även sista året på ett drygt decennium kantat av kriser för det europeiska samarbetet. Exempelvis slog 2008 års globala finanskris hårt mot den relativt nystartade europeiska monetära unionen (EMU) och dess medlemmar. 2016 nåddes kulmen på den så kallade flyktingkrisen och samma år röstade det brittiska folket för Brexit, det vill säga för att Storbritannien ska lämna EU. Trots kriserna, eller kanske just därför, var deltagandet i EU-valet 2019 det högsta på flera decennier och i Sverige var stödet för ett EU-medlemskap det högsta någonsin (SOM-institutet 2019).

I Vänsterpartiets valplattform inför EU-valet 2019 har kravet på ett utträde ur unionen strukits: ”Vänsterpartiets grundläggande kritik av EU kvarstår men det är inte aktuellt för oss att driva frågan om EU-utträde nu.” (Vänsterpartiet 2019a:6). Att stryka kravet på ett utträde även ur det nationella partiprogrammet ligger nu på remiss inför kongressen 2020 (Jansson 2019). Vänsterpartiet är ett EU-kritiskt parti och ett av de partier i Sveriges riksdag som är minst positiva till EU och till ökad integration av unionen. I den här uppsatsen kommer fokus vara på en antydd förändring i en mer EU-positiv riktning av partiets inställning till EU. Eller är det så som partiets ändrade inställning i frågan om Sveriges EU-medlemskap ska tolkas?

Det är troligtvis många olika faktorer som spelat in när Vänsterpartiet har valt att i viss mån ändra sin ståndpunkt i fråga om Sveriges medlemskap i EU. Håkan Svenneling, Vänsterpartiets utrikespolitiska talesperson 2019, ger två förklaringar till Vänsterpartiets val att inför EU-valet 2019 inte längre driva frågan om ett utträde ur EU. Den ena är de negativa konsekvenser som Brexit har medfört för Storbritannien. Den andra förklaringen är att Vänsterpartiets väljare har blivit mer EU-positiva (Svenneling 2019). Men kanske bör en vidare europeisering av partiet och dess politik också erkännas betydelse? Kanske kan en annan anledning vara att vänsteroppositionen generellt har kommit att ta större plats i EU-debatten och att tanken om ett annorlunda EU därmed har börjat bli mer verklig.

1.1 Frågeställning

I den här uppsatsen kommer Vänsterpartiet att studeras i en EU-kontext. Den övergripande frågan är huruvida Vänsterpartiet har europeiserats. För att konkretisera analysen kommer den fokuseras till två underfrågor. För det första: har Vänsterpartiets EU-politik för ökad ekonomisk jämlikhet förändrats under den tid Sverige varit medlem i unionen och i så fall hur? För det andra: har vänsterpartiet någon vision för ett regionalt europeiskt samarbete och hur ser den i så fall ut?

1.2 Syfte

I 2019 års EU-plattform har Vänsterpartiet valt, i alla fall tillfälligt, att sluta driva frågan att Sverige ska lämna EU. Vid en översiktlig undersökning av deras syn på EU inför valet om EU-medlemskapet 1994 är deras beskrivning av EU snarlik den vi ser idag, den består främsta av kritik riktad mot dess odemokratiska organisation och dess marknadsliberala ideologiska inriktning (Vänsterpartiet 1994). Syftet med min uppsats är därför att klargöra den eventuella förändring som skett inom Vänsterpartiets EU-politik med särskilt fokus på politiken för ökad ekonomisk jämlikhet. Genom en jämförelse av deras kampanjmaterial inför valet 1999, 2004, 2014 och 2019 vill jag klargöra deras förhållningssätt till unionen och hur den sett ut under de senaste 20 åren.

2. Bakgrund

I det följande avsnittet kommer den politiska kontext som Vänsterpartiet är verksam inom att beskrivas. Först kommer här redogöras för den ökade politisering som skett i EU under den period som är föremål för analys i den här uppsatsen. Därefter kommer det göras en översiktlig beskrivning av den radikala vänstern i EU.

2.1 Ökad politisering i EU

Sedan Sverige gick med i EU 1 januari 1995 har EU präglats av en ökad politisering, en utveckling som tagit ytterligare fart under 2010-talets många kriser. Vilka konsekvenser politiseringen har för EU och dess utveckling har varit föremål för diskussion. Liesbet Hooghe och Gary Marks skriver till exempel i sin uppmärksammade artikel *A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to*

Constraining (2008) att politiseringen kommer leda till en tillbakagång för integrationen i EU. Detta menar de beror på att det finns en skillnad mellan vad den så kallade eliten och folk i allmänhet anser om EU. Den styrande eliten tenderar att vara mer positivt inställda till samarbetet. EU har därför genom tyst konsensus kunnat utvecklas i en allt mer federal riktning. Även om andra hävdar att den styrande eliten kan begränsa politiseringens negativa effekt på integrationen i EU (Schimmelfennig 2014) så finns det enighet om att den politiska debatten har politiserats (exempelvis Schimmelfennig 2014:323, Hix & Høyland 2011:109). Försök att demokratisera EU genom ökat inflytande för parlamentet och genom att tillåta folkomröstningar kring stora förändringar öppnar upp för fler röster. I parlamentet har detta manifesterats genom att framförallt EU-kritiska partier på den yttersta högerkanten fått ökat väljarstöd. 2015 hade de tillräckligt stor representation i Europaparlamentet för att bilda den nationalistiska politiska gruppen *Europe of Nations and Freedom* (ENF) (Haglund 2015).

Den radikala vänstern och den radikala högern relateras ofta till varandra inte minst på grund av en delad motvilja mot ett federalt EU (Hix & Høyland 2011:138). Paulina Vaughn pekar däremot på en utveckling där dessa två grupper till vis del går åt olika håll. I sin kandidatuppsats argumenterar hon för att den radikala vänstern generellt i EU har blivit mer EU-positiv samtidigt som den radikala högern har blivit mer EU-skeptisk. Hon vill dessutom med stöd i två intervjuer med ledare för vänsterpartier i Sverige och Danmark argumentera för att det är högerextrema partiets EU-skeptiska position som har pushat radikala vänstern mot en mer mainstream och EU-positiv position (Vaughn 2019).

Politiseringen präglar däremot även det politiska grupperna i EU där den radikala vänstergruppen GUE/NGL är särskilt heterogen. Gruppen består av socialistiska partier med olika politiska strategier och inställningar till EU, från radikala trotskister till demokratiska socialister vars reformism ligger närmare socialdemokratien (Charalambous 2019:95).

2.2 Den splittrade vänstern i EU

Vänsterpartiet tillhör det politiska block som i EU kallas för radikala vänstern (radical left). Det finns enighet inom den radikala vänstern att EU är ett kapitalistiskt och odemokratiskt projekt. På grund av gruppens kritiska inställning till EU är de den grupp som i lägst utsträckning samordnat sin verksamhet i EU (Dunphy & March 2013:521). Det finns två

formella strukturer inom EU:s organisation inom vilka nationella partier kan organisera sig. Den mest etablerade strukturen är de politiska grupperna i Europaparlamentet där de flesta radikala vänsterpartier sitter med i GUE/NGL. Den andra strukturen som är mindre etablerad är de transnationella politiska partierna där European Left samlar en del av de radikala vänsterpartierna, men långt ifrån alla. Det finns en splittring mellan de partier som förespråkar en mer nationalstatligt orienterad politik där respekt för staters suveränitet är centralt och de som är för ett mer överstatligt samarbete och arbetar för att förändra EU inifrån i en mer socialistisk riktning. I en artikel av Richard Dunphy och Luke March (2013) om det europeiska partiet European Left särskiljer de partier som antingen suveränister eller europeister [min översättning]. I europaparlamentet och i den politiska gruppen GUE/NGL finns det partier som kan hänföras till båda grupperna. Enligt Dunphy och March (2013:528) är ett försök att överbrygga denna splittring också en anledning till att det europeiska partiet European Left är det enda av de transnationella partierna i EU som fortfarande bara använder sig av enhällighet vid beslutsfattande. Detta gör att partiet har en mindre integrerad organisation.

Kjell Goldmann (2003:99-100) beskriver också denna splittring inom socialismen som ideologi. Han anser att det alltid har funnits ett komplicerat förhållande till nationsstaten inom socialismen. Det finns ett upphöjande av nationalstaten som den struktur genom vilken den socialistiska politiken kan genomföras samtidigt som socialismen även har en stark internationalistisk ådra. Kännetecknande för vänsterpolitik är att den har som mål att omfördela och genom skatter jämna ut ekonomiska och sociala skillnader mellan människor. Detta å sin sida grundar sig på solidaritet och en uppfattning att jämlikhet är något positivt. Goldmann (2003:151) menar att en central fråga för vänstern i EU därmed blir hur långt denna solidaritet sträcker sig. Välfärdssystemet i Sverige har exempelvis vuxit fram parallellt med utvecklingen av Sverige som nationalstat, vilket har inkluderat strävan efter att skapa en gemensam identitet. Hooghe och Marks (2008:15) menar att den ökade heterogeniteten i EU, genom exempelvis utvidgningen till Central- och Östeuropa under 2000-talets första år har förändrat förutsättningarna för att driva vänsterpolitik på EU-nivå. Dessa komplicerade ideologiska frågor är orsak till en stor del av splittringen inom vänstern.

När European Left bildades 2004 valde svenska Vänsterpartiet att inte delta i samarbetet. Istället bildade Vänsterpartiet samma år ett alternativt samarbete tillsammans med de nordiska vänsterpartierna den så kallade Nordic Green Left Alliance (NGLA). I en jämförelse av de

europiska vänsterpartierna inför EU-valet 2014 beskrevs Vänsterpartiet som ett suveränistiskt parti (Janssen 2012:36). Malin Björk, EU-parlamentariker för Vänsterpartiet sedan 2010, menar att Vänsterpartiet inte delar den strävan efter en socialistisk federation som vissa andra vänsterpartier i EU arbetar för. De anser att de europeiska medlemsstaterna har för olika förutsättningar för att en gemensam politik med samma lösningar ska kunna praktiseras i hela unionen (Vänsterpartiet 2019b:51). Det finns enligt Dunphy och March flera anledningar till att partier inte valt att delta i det europiska transnationella vänsterpartiet. De som avstått samarbetet är utöver flera av de nordiska vänsterpartierna framförallt mer radikala vänsterpartier som tycker att European Left har gett efter för det kapitalistiska systemet (Dunphy & March 2013:528). Dunphy och March (2013:529) menar at European Left inflytande försvagas då de inte lyckats knyta sig till en politisk grupp i Europaparlamentet.

Den radikala vänstern står alltså inför ett dilemma i EU. Den traditionella vänsterpolitiken där omfördelning är ett medel för jämlikhet och social rättvisa är svår att applicera i en EU kontext. Detta medför, menar Hooghe och Marks (2008:16), att konflikten mellan höger- och vänsterpolitik i EU snarare handlar om sociala regleringar än om omfördelning. Socialdemokraterna har valt att hantera detta genom att arbeta för ett socialt EU medan radikala vänstern ofta har förkastat EU som ett kapitalistiskt projekt. Giorgos Charalambous diskuterar i sin artikel *Radical left parties, counter-hegemony and the EU* (2019) möjligheterna för den radikala vänstern att skapa en opposition i EU som kan utmana den hegemoni som nu råder. Han menar att det i nuläget inte ser ut att finnas någon sådan möjlighet och att den främsta anledningen är att gruppen är så heterogen (Charalambous 2019:99).

3. Teori

Vänsterpartiets politiska utveckling kommer i den här uppsatsen att studeras i relation till konceptet europeisering. I det här avsnittet kommer detta teoretiska ramverk att ges en närmare presentation.

3.1 Europeisering

Europeisering är en konsekvens av ökad europeisk integrering (Ladrech 2002:389). Det finns alltså ett positivt samband mellan att EU-samarbetet fördjupas och att aktörer och institutioner som är del av EU europeiseras. Forskningsfältet är däremot brett och innefattar både grupper som är ivriga att anpassa sig till EU:s lagar och normer och grupper som gör motstånd mot dessa (Saurugger 2014:135).

Den definition av europeisering som ligger till grund för den här uppsatsen ligger nära Kohler-Kochs definition: ”extending the boundaries of the relevant political space beyond the member states” (Kohler-Koch, 1999:15 citerad i Ladrech 2002:391). Formulerat på det här viset skulle det visserligen kunna syfta på vilken typ av internationalisering som helst. För att bättre knyta an till frågan om europeisering behövs därför att en hänvisning till EU läggs till som att *ett parti har europeiserats om det kommit att behandla EU som en relevant politisk arena*.

Det finns enighet inom forskningsfältet att europeisering är en typ av förändringsprocess. Europeisering har använts både för att beskriva förändringar när EU påverkats av nationella politiska aktörer, vilket ibland kallas för ”up-loading” europeisering, men även när EU influerar aktörer på nationell nivå, så kallad ”down-loading” europeisering. Det finns dessutom forskning där europeisering används för att beskriva en cirkulär process där det pågår påverkan från båda hållen (Saurugger 2014:124-125). Idag är det framförallt de två senare definitionerna som används.

En av de mest framträdande teoretikerna inom ”down-loading” europeiseringsforskning är den brittiske forskaren Robert Ladrech. Han har i huvudsak skrivit om europeisering i relation till nationella politiska partier. I hans definition av europeisering pekar han på den gradvisa förändring som europeiseringsprocessen innebär (Ladrech 1994: 69 citerad av Ladrech 2002:392). I artikeln *Europeanization and Political Parties – Towards a Framework for Analyses* (2002) har Ladrech utarbetat fem undersökningsområden som en analys av europeisering av politiska partier kan struktureras efter. Han sammanfattar dessa som ”(1) policy/programmatic content; (2) organizational; (3) patterns of party competition; (4) party–government relations; and (5) relations beyond the national party system” (Ladrech 2002:396).

Den analysmodell som kommer ligga till grund för den här uppsatsen är inspirerad av Ladrechts ramverk men den har anpassats för att bättre passa det material och det specifika fall som här kommer behandlas. Ladrechts verktyg för analys av europeisering av nationella politiska partier syftar egentligen till att undersöka partier i sin nationella kontext (Ladrech 2002:390). I den här uppsatsen kommer Vänsterpartiet däremot att analyseras i en europeisk kontext. Det material som ligger till grund för analysen är riktat till nationella väljare men det innehåller politik som är tänkt att fungera som underlag för val till Europaparlamentet. Det är just relationen mellan den nationella nivån och EU-nivån som studeras vid en analys av nationella partier i en EU-kontext (Hix & Høyland 2011:138). Det material varmed Vänsterpartiet deltar i Europaparlamentsval fungerar som en länk mellan de två nivåerna.

I den här uppsatsen kommer alltså Vänsterpartiets politik på EU-nivå samt deras förhållningssätt till EU:s organisation att stå i fokus. Jag ska därmed fokusera på två av Ladrechts undersökningsområden. För det första ska Vänsterpartiets politik undersökas genom närläsning av deras EU-valplattformar, vilket knyter an till det första av Ladrech undersökningsområden där fokus är på ”programmatic change” (Ladrech 2002:396). Här ska jag framförallt göra en kvalitativ analys genom att undersöka om Vänsterpartiets politik förhåller sig till de två idealtyperna inrikespolitik och utrikespolitik. Idealtyperna har jag skapat genom att identifiera på vilket sätt som Vänsterpartiet arbetar för ökad ekonomisk jämlikhet både på nationell nivå och hur de utformat sin utrikespolitik för att uppnå jämlikhet på global nivå. Idealtyperna ska inte uppfattas som entydiga implikationer på antingen ökad eller minskad europeisering. De kommer snarare användas som metodologiska instrument med vilkas hjälp Vänsterpartiets EU-politik och idéutveckling kan synliggöras.

För det andra kommer Vänsterpartiets generella inställning till EU att undersökas genom att studera om de presenterar någon långsiktig vision för unionen. Här kommer idealtyperna överstatlig och mellanstatlig att användas. Visionen kan passa mer eller mindre in på de båda idealtyperna men det finns även en möjlighet att det helt saknas en långsiktig vision i Vänsterpartiets kampanjmaterial.

För det tredje kommer analysen riktas mot Ladrechs femte undersökningsområde ”relations beyond the national party system” (Ladrech 2002:399). Ladrech menar att europeisering kan leda till nya transnationella samarbetsformer vilket till exempel kan komma att manifesteras i gemensamma politiska dokument. I det här fallet kommer Vänsterpartiets förhållningssätt till andra partier och grupper inom unionen att identifieras. Om partiet i sitt politiska arbete söker allianser med andra partier inom EU skulle det alltså kunna tyda på en ökad europeisering. För att strukturera analysen kommer eventuella samarbeten graderas mellan *kontakt*, *samarbete* och *integration* (Ladrech 2002:399).

4. Metod

I detta avsnitt kommer uppsatsens metod att beskrivas. Efter en översiktlig metodbeskrivning följer en genomgång av avgränsningar, material och slutligen uppsatsens analysapparat.

4.1 Metod

Den här uppsatsen är en fallstudie av Vänsterpartiets inställning till EU så som den framkommer i material riktat till väljare under fyra valkampanjer till Europaparlamentet (Esaiasson m.fl. 2012:109). Uppsatsen befinner sig inom det bredare diskursiva fältet europeisk integration, men knyter mer specifikt an till forskning som rör politiska partier i en EU-kontext. Genom en beskrivande och kvalitativ idéanalys med fyra jämförelsepunkter över tid kommer utvecklingen av Vänsterpartiets förhållningssätt till EU under de år som Sverige varit medlem i unionen att undersökas (Beckman 2005:53). De idéer som därmed är föremål för analysen är Vänsterpartiets idéer eller uppfattningar om EU som politisk arena.

Materialet kommer framförallt att tolkas genom en uttolkarorienterad närläsning (Bergström & Boréus 2018:31-32). Tolkningen kommer nämligen att präglas av det teoretiska ramverket där europeisering undersöks som en möjlig förändringsriktning. Uppsatsen är teoriprovande (Esaiasson m.fl. 2012:40) i och med att den indirekt ställer frågan: är europeiseringsteori användbar för att förklara Vänsterpartiets politiska utveckling i EU? Fokus kommer att vara på vad materialet säger om avsändaren snarare än vad avsändaren kan ha velat säga med materialet eller hur en tänkt mottagare kan ha uppfattat budskapet. Det är med andra ord

frågan om en aktörscentrerad idéanalys snarare än en analys där det politiska innehållet står i centrum (Beckman 2005:17).

Som presenterats i uppsatsens teoridel kommer analysen alltså att göras i tre steg. Huvudsakligen kommer analysen utgöras av de första två analysstegen vilka går att knyta an till Ladrechts (2002:396) första undersökningsområde där europeisering analyseras som förändring av innehållet i ett partis politiska program. Först kommer därför Vänsterpartiets politiska förändring att undersökas genom en analys av deras politik för ökad jämlikhet, har det skett någon europeisering av denna politik? Analysen kommer därefter att lyftas till ett mer generellt perspektiv där den styrande frågan istället är om Vänsterpartiet ger uttryck för någon vision för ett regionalt samarbete inom EU. Slutligen kommer analysen riktas mot Ladrechts (2002:399) femte undersökningsområden där europeisering analyseras som relationer utanför nationens partisystem. I den tredje delen av analysen kommer därför Vänsterpartiets samarbeten i EU att undersökas. Denna del kommer att behandlas översiktligt. För det första ska jag undersöka om och i så fall hur samarbeten omnämns i partiets kampanjmaterial. För det andra ska jag göra en översiktlig sammanfattning över samarbeten som Vänsterpartiet är del av. Ambitionen är inte att göra en uttömmande redogörelse för partiets samarbeten utan framförallt att se om det finns några övergripande tendenser.

4.2 Avgränsning

Vänsterpartiets politik på EU-nivå är en del av oppositionen inom EU. Det är intressant att se hur oppositionen förhåller sig till EU, speciellt då den kan tänkas ha betydelse för hur EU utvecklas i framtiden. Vänsterpartierna i EU är dessutom generellt sett öppna för internationellt samarbete till skillnad från mer nationalistiska grupper. Samtidigt tillhör Vänsterpartiet de mer EU-skeptiska partierna och fram till 2019 har de haft med frågan om Sveriges utträde ur EU i sin EU-plattform. Att göra en intensiv analys av Vänsterpartiet som del av den radikala vänstern i EU ger en pusselbit för att öka förståelsen för denna heterogena grupp.

Den här uppsatsen kommer att fokusera på Vänsterpartiets jämlikhetspolitik. Anledningen till det är att jämlikhet är en av grundpelarna i partiets politik. Tillsammans med demokrati och solidaritet omnämns jämlikhet som ett av Vänsterpartiets politiska mål (se exempelvis Vänsterpartiet 2016:5, Vänsterpartiet 2019b:1). Fokus kommer att vara på ekonomisk

jämlikhet, snarare än exempelvis juridisk eller politisk. Ekonomisk jämlikhet är ett värde som Vänsterpartiet anser har underprioriterats i EU till förmån för ekonomisk tillväxt (se exempelvis 2019a:6). Partiet vill arbeta för jämlikhet nationellt såväl som internationellt. Hur Vänsterpartiet på EU-nivå arbetar för att uppnå detta centrala politiska mål är därmed en indikator på den roll Vänsterpartiet tillskriver EU.

4.3 Material

Det empiriska material som framför allt kommer ligga till grund för den här analysen är Vänsterpartiets EU-valplattformar från 1999, 2004 och 2019, samt partistyrelsens uttalande inför EU-valet 2014. Dessa kommer att kompletteras med partiprogram för att tydligare klargöra det politiska innehållet. EU-plattformen är ett fördelaktigt empiriskt material för att undersöka Vänsterpartiet som en enhet eftersom det uttrycker den officiella inställning som Vänsterpartiet valt att förmedla. Det är i andra sammanhang tydligt att Vänsterpartiet innehåller olika grupperingar med skilda inställning till EU och till kravet på ett utträde ur unionen (Olsson 2018). Det äldsta valda jämförelseåret 1999 har valts eftersom det är det första valet till Europaparlamentet förutom det specialinsatta val som Sverige arrangerade efter inträdet i unionen 1995. Genom att välja en jämförelsepunkt i nära anslutning till Sveriges inträde i unionen synliggörs skillnaden som erfarenheten av samarbete medför samtidigt som 1999 års val hålls med lite distans till folkomröstningen om medlemskap. För att kunna undersöka om det skett någon gradvis förändring av partiets politik har jag valt att använda samtliga valplattformar från 1999 till den senaste 2019 med ett undantag för 2009 års valplattform som inte finns bevarad i arbetarrörelsens arkiv.

4.4 Analysapparat

För att strukturera analysen vid det första analyssteget, där fokus är på Vänsterpartiets politik för ökad jämlikhet, kommer idealtyperna *inrikespolitik* och *utrikespolitik* att användas. Dessa beskrivs mer utförligt under nästkommande rubrik.

Vid det andra analyssteget där Vänsterpartiets vision för ett framtida EU analyseras kommer analysen struktureras med hjälp av idealtyperna *mellanstatlig* och *överstatlig* samt med alternativet att Vänsterpartiet inte presenterar någon vision för ett framtida EU. Idealtypen

överstatlig ska här förstås som att beslut tas genom överstatliga institutioner utan att den enskilda statens ges vetorätt (se exempelvis Goldmann 2003:22). I en EU-kontext kan det innebära att ge EU ökade exklusiva befogenheter (se exempelvis Hix & Høyland 2011:6). Idealtypen *mellanstatlig* innebär istället ett samarbete som bygger på frivilligt deltagande av suveräna stater.

För det tredje analyssteget, att undersöka vilken typ av samarbete som förekommer och vad det har för implikationer för grad av europeisering, kommer Ladrechts (2002:399) trestegskala att användas. Genom den graderar han att ett samarbete antingen kan var på nivån *kontakt*, *samarbete* eller *integration*. Integration innebär här högst grad av europeisering. Det finns här utöver även den principiella möjligheten att det inte förekommer något samarbete alls.

I den här uppsatsen kan en idealtyp av ett parti som har europeiserats beskrivas uppfylla följande kriterier: för det första har partiet en politik som utgår från ett EU-perspektiv, där EU-politik förslås som lösningar på politiska problem, för det andra har partiet en överstatlig vision för ett framtida EU och för det tredje samarbetar partiet med andra partier inom EU på ett sätt som ligger nära *integration* på Ladrechts skala *kontakt*, *samarbete*, *integration*.

4.4.1 Inrikespolitik och Utrikespolitik

Det har generellt funnits en tendens att EU-val har betraktats som ”second-order elections” (Charalambous 2019:97). Detta har bidragit till att partier har valt att gå till val på nationell politik snarare än EU-politik. Europaparlamentsvalen har ibland betraktats som test över de nationella partiernas popularitet under mellanvalsperioden (Hix & Høyland 2011:132). Hur politiken är formulerad har därmed betydelse för hur integrerad ett parti är i EU och hur partiet uppfattar EU som politisk arena. Genom att använda idealtyperna inrikespolitik- och utrikespolitik är tanken dels att klargöra hur Vänsterpartiets EU-politik är utformad och därmed också hur Vänsterpartiet betraktar EU som politisk arena. Liknar den inrikes- eller utrikespolitik? För att klargöra vilken betydelse detta har för om Vänsterpartiet har europeiserats är det dessutom av betydelse vem som betraktas som avsändare och mottagare av den föreslagna politiken. Ett politiskt förslag där ökade satsningar på den nationella välfärden föreslås är ett exempel på en reform som sker på nationell nivå medan ett förslag om att öka anslagen till det europeiska strukturfonderna är en europeisk reform även om både skulle kunna anses ha en inrikespolitisk karaktär.

Kännetecknande för en idealtyp är att det är en förenklad bild av verkligheten (Esaiasson m.fl. 2012:139). I partiprogrammen finns det också avvikelser från idealtyperna ovan som att exempelvis Vänsterpartiet vill satsa på att stärka det internationella fackliga samarbetet (se exempelvis Vänsterpartiet 2000:6). Trots att detta förslag rör en internationell nivå passar detta arbetsrelaterade förslag egentligen bättre under idealtypen inrikespolitik än utrikespolitik. Ofta är dessa undantag i sig intressanta att studera, i det här fallet kan undantaget förstås som ett exempel på Vänsterpartiets internationalistiska sida.

Idealtyperna är skapade efter de politiska förslag som Vänsterpartiet presenterar i sina partipolitiska program från 2000 och 2004. Programmet från 2004, i sin omarbetade form från 2016, är det som fortfarande (december 2019) gäller. Även partiets hemsida, där de presenterar sin politik under tydliga ämneskategorier, har använts (Vänsterpartiet 2018).

Inrikespolitik

Under rubriken ”Jämlikhet” skriver Vänsterpartiet på sin hemsida att: ”Sverige har mycket att vinna på att skapa ett jämlikare samhälle. Men för det krävs ett rättvisare skattesystem, stärkta socialförsäkringar, och inte minst en politik för full sysselsättning.” (Vänsterpartiet 2018)

Vänsterpartiets politik för ökad jämlikhet på nationell nivå tar avstamp i det offentliga välfärdssystemet. Jämlikhet är tänkt att uppnås genom arbetsmarknadspolitik och omfördelningspolitik, vilken möjliggörs genom ett progressivt skattesystem (Vänsterpartiet 2000:3-4, 2016:28-29). Välfärdssystemets gränser är den svenska statens. Genom medborgarskapet berättigas vi exempelvis sjukvård, socialbidrag och skolgång (Vänsterpartiet 2000:4). Vänsterpartiet förespråkar närhetsprincipen och är för kommunalt självstyre men i sitt partiprogram skriver de: ”Det måste i grunden vara ett nationellt ansvar att alla medborgare ges samma rättigheter och möjligheter.” Vänsterpartiet menar däremot att även invånare utan medborgarskap ska ha rätt till välfärd (Vänsterpartiet 2016:19, 29). Det största hotet mot jämlikheten är enligt Vänsterpartiet privatisering av välfärden (Vänsterpartiet 2016:48-49).

Utrikespolitik

I samband med sina utrikespolitiska jämlikhetsmål pekar Vänsterpartiet på de stora ekonomiska skillnader som idag finns globalt både på individnivå och mellan stater.

På internationell nivå vill Vänsterpartiet arbeta för jämlikhet genom utvecklings- och biståndspolitik. Politiken ska vara självständig gentemot andra stater och gentemot marknadsaktörer, samtidigt ska den utgå från FN stadgan som slår fast internationell rätt och mänskliga rättigheter.

I sitt partiprogram beskriver Vänsterpartiet en strategi som går ut på att både omfördela pengar genom bistånd och förändra den ekonomiska balansen genom mer rättvis handel, regleringar av finansmarknaden och förändringar av det internationella samarbetet i FN så att fattigare stater ges ökat inflytande. Vänsterpartiet vill även att skuldavskrivningar ska tillåtas bland annat för att ge fattiga stater mer jämlika villkor på den globala marknaden (Vänsterpartiet 2000:11-12, 2016:27).

Sammanfattningsvis så är Vänsterpartiets utrikespolitik för ökad ekonomisk jämlikhet främst inriktad mot biståndspolitik, handelspolitik och regleringar av finansmarknaden.

Vänsterpartiet (2016:30) lyfter därutöver också fram den internationella solidariteten med exempelvis gränsöverskridande facklig organisering. Politiken är främst av mellanstatlig karaktär men det finns även enstaka exempel på överstatliga policyförslag som att skatt på internationell valutahandel ska användas för att motarbeta global fattigdom (Vänsterpartiet 2016:27).

idealtyp	kännetecken
inrikespolitik för ekonomisk jämlikhet	<i>omfördelnings-/välfärdspolitik, arbetsmarknadspolitik</i>
utrikespolitik för ekonomisk jämlikhet	<i>biståndspolitik, handelspolitik, reglering av finansmarknaden</i>

5. Analys

I det här avsnittet kommer Vänsterpartiets politiska utveckling att analyseras. De tre analysstegen kommer att appliceras på ett år i taget. I slutet av avsnittet görs en sammanfattande analys där de olika åren jämförs.

5.1 Vänsterpartiet 1999

5.1.1 Jämlikhetspolitik 1999

I Vänsterpartiets EU-valplattform *Det behövs fler kritiker i Bryssel* från 1999 fokuserar deras politik för ökad ekonomisk jämlikhet på frågan om EMU. Sverige hade då ännu inte haft folkomröstning om euron och Vänsterpartiet var negativa till ett svenskt medlemskap i valutaunionen. De nämner inte ordet jämlikhet i valplattformen men de skriver däremot om ”sociala och regionala klyftor” (Vänsterpartiet 1999a:2) liksom om ”ekonomisk demokrati” (Vänsterpartiet 1999a:6) vilket skulle kunna läsas som synonymer. I valplattformen riktar Vänsterpartiet kritik mot EU:s regionala omfördelningspolitik, de så kallade strukturfonderna. De anser att fonderna är för ineffektiva och att ansvaret för regional utjämning till stor del bör återföras till nationell nivå. Partiets politiska förslag går därutöver framförallt ut på att skydda det svenska välfärdssamhället från EU:s ekonomiska politik. De åtgärder som föreslås är av inrikespolitisk karaktär men politiken utgår främst från en nationell kontext. De vill till exempel arbeta för ”att EMU-anpassningen avbryts till dess folket har avgjort frågan [om Sveriges medlemskap i EMU]” (Vänsterpartiet 1999a:3). Det politiska förslaget är specifikt för Sverige, de föreslår inte att folkomröstningar bör föregå medlemskap i EMU generellt i EU. Däremot föreslår de ett ökat mellanstatligt samarbete för att minska arbetslösheten, vilket skulle kunna förstås som ett regionalt EU-politiskt förslag. De vill även arbeta för att motverka ”social dumping” (Vänsterpartiet 1999a:3), vilket varit en negativ konsekvens av EU:s öppna arbetsmarknad. Även om motivet bakom denna målsättning kanske är att skydda svenska kollektivavtal skulle förslaget ändå kunna förstås som EU-politiskt. Vänsterpartiet har även ett eget avsnitt om ekonomisk jämställdhet. EU:s ekonomiska åtstramningspolitik skulle enligt Vänsterpartiet slå hårt mot den ekonomiska jämlikheten mellan kvinnor och män. För att motverka detta föreslår Vänsterpartiet (1999a:3) ”en utbyggnad av den offentliga sektorn och den generella välfärden”.

Sammanfattningsvis liknar Vänsterpartiets politik i 1999 års EU-plattform framförallt den inrikespolitiska idealtypen. Till stor del utgår också förslagen från en nationell kontext snarare än en EU kontext. Satsningar på att bygga ut den offentliga sektorn är exempelvis en nationell åtgärd och inte ett exempel på EU-politik. Det finns inga förslag i plattformen för ökad jämlikhet som liknar den utrikespolitiska idealtypen. Detta skulle kunna tyda på att Vänsterpartiet inte betraktar EU som enad aktör i en global kontext.

5.1.2 Vision 1999

I 1999 års valplattform har Vänsterpartiet ingen långsiktig vision för EU. ”Vänsterpartiet vill istället ha ett mellanstatligt och demokratiskt samarbete i hela Europa.” (Vänsterpartiet 1999a:6). Deras vision för mellanstatligt samarbete tror de inte kan uppnås inom ramen för samarbete i EU, som de menar allt mer kommit att likna ”ett Europas Förenta Stater” (Vänsterpartiet 1999a:2). De driver därför frågan om att Sverige ska lämna EU.

Vänsterpartiets valplattform till Europaparlamentsvalet 1999 är tunt i jämförelse med de andra årens valplattformar men det har kompletterats med ett EU-politiskt program *Ett demokratiskt alternativ till EU*. Trots att rubriken lovar en vision av ett alternativ till EU är det alternativ som Vänsterpartiet målar upp ganska otydligt eftersom de beskriver en vision för hur EU behöver förändras parallellt med en vision där Sverige inte längre är en del av EU. Under rubriken *Europa och framtiden* ställer de sig positiva till vänsterfalangen inom socialdemokratin som vill ”återupprätta den sociala välfärdsstaten på europainivå” (Vänsterpartiet 1999b:11) men menar samtidigt att välfärden måste utgå från nationell nivå. De är för samarbete kring ”bland annat fred och säkerhet, miljö, jämställdhet, ekonomisk demokrati, fackliga rättigheter och rätten till arbete” (Vänsterpartiet 1999a:6) men alla beslut måste ske med stöd på nationell nivå. Sammanfattningsvis är Vänsterpartiets vision år 1999 för samarbete i Europa mellanstatlig och inkluderar inte EU.

5.1.3 Samarbete 1999

I 1999 års EU-politiska program skriver Vänsterpartiet: ”Vänsterpartiets principiella avvisande av överstatliga beslutsstrukturer innebär inte att vi fränsäger oss möjligheten att tillsammans med andra vänsterkrafter arbeta för förändringar av EU i demokratisk, socialistisk och feministisk riktning [...]. (Vänsterpartiet 1999b:5)” De menar att det är viktigt

att partiet samarbetar med andra vänsterpartier i Europaparlamentet, men även med den icke-parlamentariska vänsterrörelsen i Europa. De lyfter särskilt fram behovet av att samarbeta fackligt och politiskt med vänstern i Öst- och Centraleuropa, vars stater ännu inte är del av EU (Vänsterpartiet 1999b:11). De framhäver betydelsen av att ha ett alleuropeiskt samarbete som inte begränsas till EU:s medlemsstater.

1999 var Vänsterpartiet medlem i den konfederala politiska gruppen GUE/NGL i Europaparlamentet, där de framförallt samarbetade inom den nordiska gruppen Nordic Green Left (NGL) vilken var emot att EU skulle utvecklas i federal riktning. Vänsterpartiet var även del av vänsternätverket New European Left Forum (NELF) vilket innehöll både partier och andra vänsterorganisationer. Båda dessa samarbeten hade en tillåtande organisation som gav utrymme för olika åsikter och där fanns ingen vision om en gemensam vänsterstrategi för EU (Dunphy & March 2013:523-524). Samarbetet var därmed långt ifrån Ladrechts skalsteg *integrerad*. Det befann sig snarare mellan polerna *kontakt* och *samarbete*. Det var därmed i stil med det mellanstatliga samarbete som Vänsterpartiet önskade se i EU.

5.2 Vänsterpartiet 2004

5.2.1 Jämlikhetspolitik 2004

I 2004 års EU-valplattform är det framförallt under rubrikerna *Arbete och social rättvisa* samt *Internationell solidaritet* som vi finner Vänsterpartiets policyförslag för ökad ekonomisk jämlikhet. Till stor del liknar 2004 års förslag de som presenterades i 1999 års EU-valplattform. Politiken har även här fokus på att skydda välfärdssystemet från EU:s ekonomiska politik, samt verka för att motarbeta social dumping på den gemensamma arbetsmarknaden. Dessa åtgärder är av inrikespolitisk karaktär men till skillnad från 1999 så har Vänsterpartiet i 2004 års EU-valplattform i viss utsträckning valt att formulera sina policyförslag utifrån en EU-kontext. Till skillnad från att som tidigare fokusera på det svenska folkets rätt att folkomrösta om EMU och bestämma över sin ekonomi så använder de nu den mer generella formuleringen ”Försvara den offentliga sektorn och motverka EU:s krav på avreglering och privatiseringar” och ”Skapa opinion i medlemsländerna och i EU för att full sysselsättning går före ensidig inflationsbekämpning” (Vänsterpartiet 2004:7). Det anas nationella motiv bakom reformförslagen men de rör trots allt åtgärder på EU-nivå. De föreslår

även att EU:s omfördelningsfonder de så kallade strukturfonderna ska reformeras (Vänsterpartiet 2004:12). Fonderna kan ses som överstatlig omfördelningspolitik och liknar på så vis inrikespolitik men på EU-nivå.

I 2004 års EU-valplattform förekommer även politiska förslag, med fokus på rättvis handel. Dessa förslag påminner mer om den utrikespolitiska idealtypen som presenterades ovan. Vänsterpartiet vill att EU ska avskaffa sina jordbrukssubventioner vilka bidrar till orättvisa handelsvillkor för fattigare stater i andra delar av världen. De förespråkar även skuldavskrivning för dessa fattiga stater samt att det införs en skatt på internationella valutatransaktioner. På så vis vill de att EU ska verka för att minska klyftorna mellan stater globalt. Dessa förslag av mer utrikespolitisk karaktär finns inte med i 1999 års EU-valplattform men däremot i det kompletterande EU-politiska programmet (Vänsterpartiet 1999b:10). Nytt är även att Vänsterpartiet föreslår att EU ska uttala sig som enad röst internationellt, exempelvis för att trycka på om att beskatta internationella valutatransaktioner.

Sammanfattningsvis är 2004 års EU-valplattform mer EU-relaterad. Politiken är i högre utsträckning formulerad utifrån ett allmänt EU-perspektiv och det förekommer förslag där EU betraktas som en politisk aktör i en global kontext.

5.2.2 Vision 2004

I sin valplattform 2004 skriver Vänsterpartiet att de vill se ett EU som är ”mer flexibelt, mindre centralstyrt och mer demokratiskt” (Vänsterpartiet 2004:5). Istället för att utvidga samarbetet vill de därför återföra makt till de nationella parlamenten och ”förstärka det internationella samarbetet (Vänsterpartiet 2004:5)”. Under valrörelsen 2004 pågick det diskussioner om att upprätta en europeisk konstitution (se exempelvis Hix & Høyland 2011:5). Konstitutionen skulle bland annat innebära ett fördjupat samarbete genom att fler beslut skulle kunna fattas med majoritetsbeslut istället för genom enighet och att EU skulle få en gemensam utrikesminister men den hade framför allt en stor symbolisk betydelse. I sin valplattform är Vänsterpartiet starkt kritiskt till förslaget om en europeisk konstitution. De menar att konstitutionen är ett steg bort från det mellanstatliga samarbete som de önskar se i Europa. Kravet på att Sverige ska lämna EU ges förhållandevis litet utrymme i valplattformen, det nämns i början under rubriken *Vänsterpartiets profil i EU-parlamentet* (Vänsterpartiet 2004:3) men fokus är på hur partiet tycker att EU behöver förändras. De

skriver exempelvis: ”För att på allvar kunna förändra EU:s politik krävs att man vågar kritisera hela systemets grunder” (Vänsterpartiet 2004:6).

5.2.3 Samarbete 2004

I sin valplattform skriver Vänsterpartiet (2004:5) att de ”är för ett aktivt samarbete som bygger på överenskommelser mellan stater och internationella organisationer om gemensamma gränsöverskridande problem.” De framhåller att samarbetet måste vara frivilligt och utan tvång. De framhåller även att de gärna ser samarbeten med andra EU-länder som vill arbeta för ett ”rödare och grönnare, mer solidariskt och jämställt (Vänsterpartiet 2004:6)” EU.

I maj 2004 bildades det transnationella partiet *European Left* som var tänkt att samla och fördjupa samarbetet inom den europeiska vänstern. Som nämnts tidigare valde Vänsterpartiet däremot att stå utanför samarbetet och bildade istället *Nordic Green Left Alliance (NGLA)* tillsammans med de nordiska vänsterpartierna. *NGLA* har däremot viss kontakt med *European Left* (Dunphy & March 2013:529), ett samarbete som därmed även kan kategoriseras som *kontakt* på Ladrechts nämnda skala. Utöver det nya samarbetet i *NGLA* satt Vänsterpartiet 2004 fortfarande med i den politiska gruppen *GUE/NGL* i Europaparlamentet. De samarbeten som Vänsterpartiet valt att delta i var fortsatt långt ifrån nivån *integration* på Ladrechts skala. Det formella samarbetet i parlamentet byggde på mellanstatlig frivillighet. De vänsterpartier som genom *European Left* önskade ett fördjupat samarbete inom EU fick enligt Dunphy och March (2013:529) stå tillbaka och länken mellan partiet och den politiska gruppen i parlamentet blev svag.

5.3 Vänsterpartiet 2014

5.3.1 Jämlikhetspolitik 2014

Inför EU-valet 2014 gick Vänsterpartiet ut med ett kortare uttalande istället för att presentera sin politik i en valplattform. I uttalandet riktar de skarp kritik mot EU:s ekonomiska politik. De menar att EU är orsaken till de ekonomiska och sociala kriser som Europa drabbats av vilka lett till att miljontals människor hamnat i arbetslöshet och fattigdom (Vänsterpartiet 2014:1). Även om det inte nämns är det troligt att kontexten för uttalandet är den kris som framförallt Grekland försatts i som följd av den globala finanskrisen och EMU:s direktiv om

ekonomiska åtstramningar. För att hantera krisen föreslår Vänsterpartiet att finansmarknaden ska regleras och att nedskärningspolitiken ska bytas ut mot ”politik för arbete, klimatinvesteringar och ekonomisk utveckling.”(Vänsterpartiet 2014:1). Vänsterpartiet drar en parallell mellan högerpartiernas politik i Sverige och den politik som drivs i EU och menar att båda går ut på privatiseringar och nedmontering av välfärden. Detta är en politik som Vänsterpartiet säger sig vilja motarbeta för att värna jämlikhet och jämställdhet (Vänsterpartiet 2014:1).

Förutom sin kritik mot EU:s ekonomiska politik föreslår Vänsterpartiet även ökade satsningar för att stärka arbetsrätten i EU. De vill att ett socialt protokoll skrivs in i EU:s fördrag och att kollektivavtal ska gälla alla som arbetar i Sverige. På så vis vill de motarbeta den negativa effekt som de menar att EU har haft på löntagarnas inkomster och arbetsvillkor. De vill därmed öka jämlikheten mellan löntagare från olika medlemsländer.

De politiska förslag för ökad jämlikhet som Vänsterpartiet presenterar inför EU-valet 2014 är framförallt av inrikespolitisk karaktär. Vissa förslag är formulerade utifrån ett EU-perspektiv: ”I EU vill vi införa ett socialt protokoll som gör att arbetstagare från andra EU- länder inte ska behandlas sämre än andra i det land där de arbetar.” Dessa varvas däremot med formuleringar som mer specifikt utgår från ett svenskt perspektiv: ”alla som arbetar i Sverige ska omfattas av svenska kollektivavtal.” (Vänsterpartiet 2014:1). Utöver de arbetsrättsliga frågorna skulle Vänsterpartiets förslag om ekonomisk stimulans genom ökade offentliga utgifter också kunna liknas vid den inrikespolitiska idealtypen. Frågor rörande reglering av finansmarknaden passar däremot in under idealtypen utrikespolitik.

5.3.2 Vision 2014

Även 2014 vill Vänsterpartiet att EU ska vara ett mellanstatligt samarbete och de önskar inte se en mer integrerad union. De ”vill ha ett nära samarbete mellan demokratier, inte en odemokratisk superstat i Europa.” De vill ha ett samarbete där arbetarnas rättigheter och miljön prioriteras över företagens rätt att sälja sina varor. Deras vision, så som den framställs i uttalandet, utgår framförallt från ett svenskt perspektiv. De vill att Sverige ska kunna få undantag från att följa EU:s jordbrukspolitik, att delta i EMU och att Sverige tillåts vara mer progressiv på miljöområdet. Vänsterpartiets (2014:2) mål för EU är framförallt att begränsa dess makt och på lång sikt vill de att Sverige ska lämna samarbetet. De verkar därmed inte

som om Vänsterpartiet ser någon möjlighet för EU att förändras till ett samarbete som motsvarar deras vision.

5.3.3 Samarbete 2014

I sitt uttalande har Vänsterpartiet valt att inte nämna några samarbeten med andra partier i EU. De skriver däremot: ”För Vänsterpartiet är den internationella solidariteten central, vi har alltid stått upp för ett öppet Sverige och samarbete över nationsgränserna.” (Vänsterpartiet 2014:1). Beträffande de formella partisamarbeten som finns inom EU:s organisation står Vänsterpartiet inför valet 2014 fortsatt utanför samarbetet i det transnationella partiet European Left, men deltar aktivt i den politiska gruppen GUE/NGL. De samarbeten som Vänsterpartiet valt att delta i är framförallt olika vänsternätverk som exempelvis NGLA (Janssen 2013:37-38), vilka samtliga kan placeras mellan *kontakt* och *samarbete* på Ladrechts skala. Vänsterpartiet deltar alltså fortsatt i EU-samarbeten av mellanstatlig karaktär som ger utrymme för den kritiska hållning som partiet har gentemot EU.

5.4 Vänsterpartiet 2019

5.4.1 Jämlikhetspolitik 2019

I 2019 års EU-valplattform *Ett Europa för alla - inte bara för de rika* är jämlikheten ett framträdande tema, något som inte minst titeln visar på. Vänsterpartiet (2019a:4) beskriver ett Europa som aldrig varit så rikt men samtidigt så ojämnt. Ökad jämlikhet betraktas som en bidragande lösning både på problemet med växande högerextremism och med omställningen till ett klimatsmart samhälle (Vänsterpartiet 2019a:4, 8). I Vänsterpartiet valplattform består politiken för ökad ekonomisk jämlikhet mellan och inom EU:s medlemsstater framför allt av satsningar på att förbättra de arbetsrättsliga villkoren på EU:s öppna arbetsmarknad. Även 2019 driver partiet frågan att ett socialt protokoll skrivs in i EU:s förordning. På så vis vill det säkra en mer jämlik behandling av arbetstagare från olika länder. Målet är att utländska arbetstagare ska ha ”[...] villkor och löner som är minst lika bra som inhemska löntagare på arbetsmarknaden” (Vänsterpartiet 2019a:20), vilket ska hindra ”social dumping”.

Vänsterpartiet är kritiskt till EU:s regionala omfördelningspolitik. I valplattformen skriver de att de vill minska EU:s budget för att ”allas våra skattepengar ska gå till ökad jämlikhet, inom

och mellan länder, inte till ökad militarisering, att rädda spekulationsglada banker eller en inhuman flyktingpolitik [...]” (Vänsterpartiet 2019a:25-26). I en ”Frågor och svar”-skrivelse förklarar de att Vänsterpartiet ställer sig kritiskt till EU:s regionala utjämningspolitik eftersom den är en slösaktig användning av EU:s budget och dessutom leder till att en stor del av EU:s gemensamma pengar hamnar i händerna på kriminella. Vänsterpartiet anser istället att regional utjämning bör styras från nationell nivå (Vänsterpartiet 2019b:24-25). Av den kvarvarande budgeten anser de att en större del bör gå till bistånd.

Genom biståndspolitik och en mer rättvis handelspolitik vill Vänsterpartiet att EU ska verka för ökad jämlikhet mellan nord och syd i ett globalt perspektiv. Som det ser ut nu menar Vänsterpartiet att handelspolitiken snarare leder till större ojämlikhet globalt (Vänsterpartiet 2019a:12). Att EU har en gemensam budget och därmed möjligheten till en gemensam biståndspolitik medför att EU som union får statlika befogenheter. Dess medlemmar agerar gemensamt gentemot utomstående stater. Vänsterpartiets förslag om ökat anslag till internationellt bistånd bör därmed betraktas som ett exempel på ett regionalt policyförslag.

Vänsterpartiet anser att EU:s stater bör tillåtas att själva styra över sin egen ekonomiska politik. Att delta i det ekonomiska samarbetet EMU ska vara frivilligt. Samtidig förespråkar de en förändring av den ekonomiska politiken i EU så att åtstramningspolitik byts mot ökade offentliga investeringar (Vänsterpartiet 2019a:8, 24).

Sammanfattningsvis är det främst genom ekonomiskt bistånd, genom satsningar på arbetsrättsliga regleringar och genom att förespråka alternativ till den ekonomiska åtstramningspolitik som EMU står för som Vänsterpartiet vill arbeta för ekonomisk jämlikhet. Dessa politiska förslag är å ena sidan av utrikespolitisk karaktär, då med fokus på global jämlikhet, och å andra sidan av inrikespolitisk karaktär, då de arbetsrättsliga reformerna liknar den inrikespolitiska idealtypen. De arbetsrättsliga förslagen är fortfarande delvis skrivna utifrån en svensk kontext eftersom de vänder sig till svenska väljare. Men samtidigt finns det en inkluderande ton där mottagaren av reformen är en EU-medborgare och den svenska kontexten kopplas samman med den europeiska: ”Oavsett om vi är svenskar, polacker eller fransmän behöver vi alla ett arbete med skälig lön och trygga arbetsvillkor.” (Vänsterpartiet 2019:20).

5.4.2 Vision 2019

I 2019 års EU-valplattform vill Vänsterpartiet måla upp en tydlig vision som ska vara ett alternativ både till det nyliberala status quo och till den växande högerextremismen i EU. Partiet skriver: ”Vi är en del av den europeiska vänsterrörelsen som verkar både inom och utanför EU-parlamentet för ett socialistiskt Europa.” (Vänsterpartiet 2019a:6).

Med målet att skapa ett mer demokratiskt EU vill Vänsterpartiet att makt ska flyttas från tjänstepersoner i Bryssel till de nationella parlamenten (Vänsterpartiet 2019a:24). De är motståndare mot ett federalt EU men har tagit bort kravet på att Sverige ska lämna unionen. Detta bör kanske förstås som att partiet nu ser större möjligheter att förändra EU inifrån till att bli ett demokratiskt och mellanstatligt samarbete.

5.4.3 Samarbete 2019

I sin EU-plattform för valet 2019 är Vänsterpartiet tydliga med att de är del av ”en bred vänster som vill förändra EU i grunden.” De sitter kvar i den radikala vänstergruppen GUE/NGL i Europaparlamentet och har dessutom gått ut med en gemensam vision tillsammans med fem vänsterpartier från fem andra EU-medlemsstater under sloganen ”Det är folkets tur nu!”. Gruppens gemensamma manifest påminner i stort om Vänsterpartiets EU-valplattform. Det inledande stycket i Vänsterpartiets valplattform är uppenbart en omarbetning av ett av de första styckena i manifestet (Vänsterpartiet m.fl. 2018). Den gemensamma valkampanjen tyder på ett samarbete som går längre än bara sporadiska kontakter. Än så länge är däremot samarbetet långt ifrån Ladrechts mest fördjupade samarbetsnivå. Vänsterpartiet står fortfarande utanför det europeiska partiet European Left.

5.5 Sammanfattning av resultat

5.5.1 Jämlikhetspolitik – sammanfattning

För analys av Vänsterpartiets politik för ökad jämlikhet har idealtyperna inrikespolitik och utrikespolitik använts. Det finns stora likheter över åren mellan de förslag som Vänsterpartiet presenterar för att öka den ekonomiska jämlikheten. Återkommande är exempelvis kritiken mot EU:s ekonomiska åtstramningspolitik och även förslaget om att minska ”social dumping” på den gemensamma arbetsmarknaden. Förslagen liknar både den inrikespolitiska och

utrikespolitiska idealtypen. De utrikespolitiska förslagen har EU som avsändare istället för mottagare vilket gör att dessa förslag får en överstatlig karaktär. Dessa förslag är framförallt framträdande i 2004 och 2019 års valplattformar. De inrikespolitiska förslagen handlar framförallt om arbetsrättsliga frågor. 2004 ville Vänsterpartiet reformera strukturfonderna för att genom EU:s budget bedriva omfördelningspolitik. Detta förslag har däremot övergivits i 2019 års valplattform.

Även om innehållet i stort sett är det samma har det skett viss förändring i hur politiken är formulerad. 1999 utgår Vänsterpartiet till stor del från ett svenskt perspektiv i de förslag som ges för ökad ekonomisk jämlikhet. Det handlar om att skydda Sverige från EU. Även om EU framställs som orsaken till många samhällsproblem även i 2004 års valplattform är Vänsterpartiets förslag för ökad ekonomisk jämlikhet nu i högre utsträckning formulerade utifrån ett generellt EU-perspektiv. I 2014 års uttalande utgår de politiska förslagen från en svensk kontext men formuleras även här som generella EU-politiska förslag. Den största förändringen har skett i 2019 års valplattform. Nu är politiken i större utsträckning formulerad utifrån ett EU-perspektiv, framförallt i det inledande avsnittet. Fortfarande finns det formuleringar som utgår från ett svenskt perspektiv som exempelvis: ”Krav på kollektivavtal i alla svenska upphandlingar (Vänsterpartiet 2019a:22)”. EU framställs däremot inte längre som något utomstående som Sverige behöver skydda sig ifrån.

5.5.2 Vision – sammanfattning

Vänsterpartiet vision för ett samarbete i Europa förändrar sig inte märkbart över de år som studerats. Det samarbete som partiet önskar se bygger på frivillighet och en respekt för det nationella självbestämmandet. Delegering av beslutanderätt ska kunna dras tillbaka genom att göra det enkelt att lämna samarbetet. (Vänsterpartiet 1999a:2, 2004:15, 2014:1, 2019a:24) Partiets vision är därmed mellanstatlig snarare än överstatlig. Skillnaden mellan de olika åren ligger snarare i vilken syn partiet har på EU:s möjlighet att förändras. 1999 avslutas valplattformen med meningen ”Europas framtid är för viktig för att överlämnas åt EU.” (Vänsterpartiet 1999:6) Denna attityd är helt borta i 2019 års valplattform. Fokus är nu istället att presentera Vänsterpartiet som ett trovärdigt alternativ. Vi ser därmed en förändring av Vänsterpartiets förhållningssätt till EU som politisk arena. Utifrån idealtyperna mellanstatlig och överstatlig betraktas överstatliga drag tyda på en högre grad av europeisering. Utifrån dessa analysverktyg tyder Vänsterpartiets vision inte på någon hög grad av europeisering. Att

Vänsterpartiet har en vision där EU-samarbetet ingår bör däremot betraktas som mer europeiserat än att inte ha det.

5.5.3 Samarbete – sammanfattning

För att analysera Vänsterpartiets samarbeten utifrån ett Europeiseringsperspektiv har samarbetets djup diskuterats utifrån skalan: *kontakt, samarbete, integration*. Vänsterpartiet har generellt valt att delta i samarbeten i EU där partiet garanterats stor politisk frihet, det har aldrig varit frågan om någon integration i relationen till något annat parti. Vänsterpartiet har från början varit del av den politiska gruppen GUE/NGL i Europaparlamentet som har en konfederal organisation utan krav på att följa en gemensam politisk linje. Det transnationella partiet European Left har Vänsterpartiet däremot avstått från att gå med i, kanske på grund av dess överstatliga ambition (Dunphy & March 2013:529). Den största förändringen vad gäller partiets samarbeten i EU är valet att ansluta sig till samarbetet med den gemensamma parollen ”Det är folkets tur nu!” Gruppens medlemmar är från totalt sex olika EU länder och är därmed ett bredare europeiskt samarbete än exempelvis det nordiska NGLA. Utifrån den information som legat till grund för den här uppsatsen är det svårt att närmare precisera var på skalan Vänsterpartiets olika samarbeten befinner sig. Samarbetet *Det är folkets tur nu!* har däremot tagit större plats i partiets EU-valplattform än tidigare samarbeten. 2019 har Vänsterpartiets europeiska samarbeten framhävts till skillnad från de tidigare åren då samarbeten nämnts men då i högre utsträckning internationella (Vänsterpartiet 1999:6, 2004:5). Detta skulle kunna tyda på att partiet i vis grad har europeiserats.

6. Diskussion

Målsättningen med den här uppsatsen var att undersöka om Vänsterpartiet har europeiserats under den period som Sverige varit medlem i EU. Det som från början väckte mitt intresse för denna fråga var den förändring som Vänsterpartiet låtit göra i sin valplattform inför Europaparlamentsvalet 2019 då de valde att stryka kravet på att Sverige ska lämna EU. I den här avslutande delen ska jag därför inleda med att diskutera om vi utifrån det resultat som analysen ovan visar på kan säga att Vänsterpartiet har europeiserats. Jag ska sedan avsluta med att resonera kring hur resultatet kan förstås i relation till frågeställningens bakomliggande

syfte, att bättre förstå den förändring som Vänsterpartiet gjort i sin valplattform.

I den här uppsatsen har europeisering definierats som att *ett parti har europeiserats om det kommit att behandla EU som en relevant politisk arena*. Till viss del visar resultatet på en förändring av Vänsterpartiets attityd till EU som politik arena. Den främsta förändringen syns i 2019 års valplattform. Förutom den konkreta ändringen av partiets inställning till Sveriges EU-medlemskap framhäver Vänsterpartiet 2019 sin koppling till den ”europeiska vänstern”. Partiets nya samarbete under parollen *Det är folkets tur nu!* tyder också på en ökad integrering i EU. Om man däremot tar fasta på definitionen av europeisering som en gradvis förändring är det svårare att utifrån de material som undersökts belägga att Vänsterpartiet har europeiserats. Det finns en liten variation mellan de tre första jämförelseåren där valplattformen från 1999 är skriven mer ifrån ett svenskt perspektiv än de senare två. För att med mer säkerhet kunna hävda att partiets politik har europeiserats skulle fler jämförelsepunkter behöva studeras. Att begränsa analysen till valplattformarna medför en risk att andra faktorer som kan ha haft större betydelse för hur partiet valt att uttrycka sig hamnar i skym undan. Exempelvis skulle en anledning till att partiet 2014 valde att presentera sin politik genom ett kort uttalande istället för genom en EU-valplattform kunna vara att det samma år var nationellt val i Sverige. Ett alternativ hade kunnat vara att studera hur Vänsterpartiet arbetar i EU. Det är troligt att det tar längre tid för förändringar att skrivas in i ett partis valplattform än det tar för samma förändringar att ta form i det faktiska arbetet.

Eftersom den största förändringen av Vänsterpartiets inställning till EU återfinns i 2019 års valplattform är det troligt att Brexit, som Svenneling påpekar, har haft betydelse för Vänsterpartiets förändrade inställning till EU-medlemskapet. På liknande sätt resonerar Vaughn kring att en motvilja mot att associeras med EU-skeptiska högerextremister skulle kunna ha påverkat den radikala vänstern att inta en mer positiv inställning till EU. Vänsterpartiet (2019:4) ger visst stöd åt denna hypotes i sin valplattform från 2019 där de skriver att de vill vara en motkraft mot både mot höger och extremhöger i Europa. Samtidigt kanske den EU-kritiska extremhögerens utmaning av de styrande partierna också kan ha visat på att det går att utmana status quo.

Ett alternativt sätt att resonera kring Vänsterpartiets förändring i frågan om Sveriges medlemskap i EU vore att diskutera om förändringen är ideologisk eller strategisk. Att välja en mindre EU-kritisk linje för att inte associeras med den EU-kritiska extremhögeren kan ses

som en strategisk förändring. Om det istället är fråga om en ideologisk förändring skulle det kanske vara fråga om en förändring i mer kosmopolitisk riktning. Enligt Goldmanns resonemang finns det en splittring inom socialismen som ideologi mellan en nationalistisk ådra och en internationalistisk. Det finns radikala vänsterpartier i EU som är kritiska till EU eftersom de ser nationen som den politiska arena där ett socialistiskt samhälle kan förverkligas. De finns även grupper som är EU-kritiska eftersom de anser att EU är för protektionistiskt och önskar se ett kosmopolitiskt samhälle, där nationsgränser blir mindre viktiga. Kanske även Vänsterpartiet kan tänkas ha anhängare som i olika utsträckning kan sägas tillhöra de olika ideologiska inriktningarna. Detta kan leda till olika inställning till EU som politiskt projekt. Intressant för vidare forskning skulle vara att belysa de olika åsiktsgrupperingar som finns inom Vänsterpartiet i relation till EU.

En annan intressant fråga för fortsatt forskning är vilken effekt EU:s utvidgning av de forna kommunistiska staterna i Östeuropa har haft på den radikala vänstern i EU. Förutom att länderna i det forna östblocket varit knutna till en socialistisk, men även auktoritär, stormakt är de dessutom generellt sett relativt svaga ekonomiskt. Detta väcker nya frågor om jämlikheten i EU. Flera av staterna har inför EU:s budgetförhandlingar 2019 gått ihop med krav om att satsa mer pengar på EU:s omfördelningsfonder (Patricolo 2019). Kanske kan den splittrade vänstern i EU ha bidragit till att hålla tillbaka en europeisering av Vänsterpartiet.

7. Källförteckning

Beckman, Ludvig (2005), *Grundbok i idéanalys*. Stockholm: Santérus förlag.

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.) (2018), ”Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys”. Ur: *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Charalambous, Giorgos (2019), Radical left parties, counter-hegemony and the EU – What are the possibilities for building a counter-hegemonic radical left in Europe? London: Soundings: A journal of politics and culture.

Dunphy, Richard & March, Luke (2013), Seven Year Itch? The European Left Party: Struggling to Transform the EU, *Perspectives on European Politics and Society*, 14:4, s. 520-537. DOI: 10.1080/15705854.2013.773653.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (2012), *Metodpraktikan – Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Nordstedts Juridik AB.

Goldmann, Kjell (2003), *Övernationella idéer – EU som ideologiskt projekt*. Stockholm: SNS Förlag.

Haglund, Fredrik (2015), Högerextrema nationalisterna bildar eget. Nyhetssajten Europaportalen, 16/6-15. <https://www.europaportalen.se/2015/06/hogerextrema-nationalisterna-bildar-eget>. Hämtat 2/1-20.

Hix, Simon & Høyland, Björn (2011), *The Political System of the European Union*. 3:e upplagan. Palgrave Macmillan.

Hooghe, Liesbet & Marks, Gary (2009), A Postfunctionalist Theory of European Integration: From Permissive Consensus to Constraining, *British Journal of Political Science*, Vol. 39, Nu. 1, s. 1-23.

Janssen, Thilo (2013), The Parties of The Left in Europe – A Comparison of Their Positions on European Policy Leading Into The 2014 European Elections. Publicerad av Rosa-Luxemburg-Stiftung, december 2013. https://www.rosalux.de/fileadmin/rls_uploads/pdfs/Studien/Studien_The_Parties.pdf Hämtad 2/1-20.

Jansson, Ida (2019), Vänsterpartiet vill ta bort sitt krav på att Sverige ska lämna EU. SVT nyheter, 18/12-19. <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/vansterpartiet-vill-inte-langre-lamna-eu> Hämtat 2/1-20.

Ladrech, Robert (2002), ”Europeanization and Political Parties – Towards a Framework for Analysis”. Ur: *PARTY POLITICS* vol. 8, nu. 4, s. 389-403.

Olsson, Lova (2018), Frågan om EU-utträde splittrar V. Sveriges Radio, 18 december 2018. <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=7115906>. Hämtad 2/1-20.

Patricolo, Claudia (2019), Friends of Cohesion group opposed to EU budget proposal. *Emerging Europe*, 6/11-19. <https://emerging-europe.com/news/friends-of-cohesion-group-opposed-to-eu-budget-proposal/> Hämtad 2/1-20.

Saurugger, Sabine (2014), *Theoretical Approaches to European Integration*. Palgrave Macmillan.

Svenneling, Håkan (2019), Nu är inte tid för Swexit. Publicerat på Vänsterpartiets officiella hemsida 12/2-19. <https://www.vansterpartiet.se/debatt/nu-ar-inte-tid-for-swexit/>. Hämtad 2/1-20.

Vaughn, Paulina (2019), *Pushed towards the mainstream – A mixed method study of the West European radical left parties' changing Eurosceptic positions*. Kandidatuppsats, Uppsala Universitet.

Vänsterpartiet (1994), *Det är du som avgör*

Vänsterpartiet (1999a), *Det behövs fler kritiker i Bryssel*.

Vänsterpartiet (1999b), *Ett demokratiskt alternativ till EU*.

Vänsterpartiet (2000), *För en solidarisk värld*.

Vänsterpartiet (2004), *eu-valplattform (v) DIN KRITISKA RÖST I BRYSSEL*.

Vänsterpartiet (2016), *Vänsterpartiets Partiprogram*. Först publicerad 2004.

Vänsterpartiet (2018), ”Jämlikhet”, Vänsterpartiets officiella hemsida. Senast reviderad 17/8-18. <https://www.vansterpartiet.se/politik/jamlikhet/> Hämtad 2/1-20.

Vänsterpartiet (2019a), *Ett Europa för alla inte bara för de rikaste*.

Vänsterpartiet (2019b), Vänsterpartiets EU-politik - Frågor och Svar.

Vänsterpartiet m.fl. (2018), Det är folkets tur nu!. Brysseldeklaration 27 juni 2018. <http://eu.vansterpartiet.se/files/2019/06/Det-är-folkets-tur-nu-Bryssel-27-juni-2018.pdf> Hämtat: 2/1-20.

SOM-institutet (2019), *EU-opinion i Sverige*. SOM-rapport nr 2019:18. Undersökningsledare: Klara Wärnlöf Bové. SOM-institutet, Göteborgs Universitet. https://som.gu.se/publicerat/metodrapport_den_nationella_SOM_undersokningen_2018. Hämtad 2/1-20.